

*Araştırma Makalesi*

**Etnomüzikoloji Dergisi**  
*Ethnomusicology Journal*  
Yıl / Year: 6 • Sayı / Issue: 1  
(2023)



# Nesneleşmiş Kültürel Sermaye Bağlamında Salihli Kazak Türklerinde Temel Kimliksel Bileşen Olarak Dombra\*

**Emin YILDIRIM\*\***  
**İlhan ERSOY \*\*\***

## Öz

Bu makale, Salihli Kazak Türklerinin müzik pratiklerini, bu pratikleri icra ederken öne çıkan ve kültürel kimliğin tanınma, tanıma, temsil süreçlerinde rol oynayan en önemli müziksel bileşen ve sembol olan dombra'yı Bourdieu'nün kültürel sermaye kavramı ile irdeler. Kimliklerin oluşum, devamlılık ve pekişme sürecinde bir sembol olan, geleneğin önemli bir parçası ve taşıyıcısı olarak görülen çalgılar, kültürel kimliğin köklülüğünün dayanağı olarak görülür. Diasporik bir topluluk olan Salihli Kazak Türkleri için dombra, köken kültür ile bağa kurmalarını sağlamada bir araç, kendilerini ait hissettikleri topluluk ile "bir" olma, diğer topluluklarla farklılaşmasını sağlayan kültürel bir nesnedir. Salihli Kazak Türkü kültürel kimliğinin inşasında Türkiye'deki diğer Kazak Türklerinde olduğu gibi Kazak

\*Makale Geliş Tarihi: 30 Nisan 2023 Makale Kabul Tarihi: 24 Mayıs 2023

Birinci yazarın doktora tezinden üretilmiştir.

\*\* Dr., Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Müziği Doktora Mezunu, [evcara83@gmail.com](mailto:evcara83@gmail.com), ORCID: 0000-0002-9767-7880

\*\*\* Prof. Dr. Ege Üniversitesi Devlet Türk Müzikleri Konservatuvar Ses Eğitimi Bölümü, [Ilhan.ersoy@ege.edu.tr](mailto:Ilhan.ersoy@ege.edu.tr), ORCID: 0000-0002-2912-1821

müziği ve onun önemli değerlerinden bir nesne olan dombra ve dombraya ait sermayeye sahip olmak önemli bir rol oynar. Bu çalışmada dombranın Salihli Kazak Türklerinin kültürel kimliklerinin inşa, temsil, süreklilik ve değişim süreçlerinde nasıl bir rol oynadığı, Bourdieu'nün nesneleşmiş sermaye kavramı bağlamında irdelenecektir.

*Anahtar Kelimeler:* Dombra, Müzik, Salihli Kazak Türkleri, Kimlik, Sermaye

### **Dombra As Main Identific Component In Salihli Kazakh Turks In The Context Of Objected Cultural Capital**

#### **Abstract**

This article examines the musical practices of the Salihli Kazakh Turks, "The Dombra", which is the most important musical component and symbol that stands out while performing these practices and plays a role in the process of recognition and representation of cultural identity, with Bourdieu's concept of cultural capital. Instruments, which are a symbol in the process of formation, continuity and consolidation of identities, and seen as an important part and carrier of tradition, are seen as the basis of cultural identity rootedness. For the Kazakh Turks from Salihli, who are a diasporic community, 'Dombra' is a tool for establishing a bond with the origin culture and also a cultural object that enables them to become "one" with the community they feel they belong to, and differentiate them with other communities. In the construction of the cultural identity of the Salihli Kazakh Turks as in other Kazakh Turks in Turkey, to have Kazakh music and an object of its important values 'Dombra' and its capital, plays an important role. In this study, the role of dombra in the construction, representation, continuity and change processes of the cultural identities of the Salihli Kazakh Turks will be examined in the context of Bourdieu's concept of objectified capital.

*Keywords:* Dombra, Music, Salihli Kazakh Turks, Identity, Capital

## Giriş

Bu çalışma Manisa Salihli Kazak Türkleri özelinde, Manisa'nın Salihli ilçesinde 2019 Aralık- 2022 Aralık zaman aralığında gerçekleştirilen alan çalışmalarıyla oluşturulmuştur. Bu çalışmanın verileri, 2020 yılından itibaren konuyla ilgili literatüre yönelik bir tarama yöntemiyle ve 2019 Aralık- 2022 Aralık ayları arasında yapılan etnografik çalışmalar ile elde edilmiştir. Bu etnografilerde katılımcı gözlem ve görüşme yöntemleri kullanılmıştır. 2020 yılında başlayan covid-19 salgını sebebi ile netnografi yöntemi de çalışmada yoğun olarak kullanılmıştır.

Bu çalışma da Salihli Kazak Türkleri kültürel kimliğinin inşası, temsili, devamlılığı ve değişimi gibi unsurların incelenmesinde Bourdie'nün kavramlaştırdığı kültürel sermaye ve onun biçimlerinden nesneleşmiş kültürel sermaye kavramından yararlanılmıştır.

## Salihli Kazak Türkleri

Bu çalışmada incelenen toplum, göçün ilk yıllarından Kazakistan'ın bağımsızlığını kazandığı süreye kadar olan süreçte ağırlıklı olarak, içerden bakışla kendilerini "Doğu Türkistan Göçmeni" olarak tanımlamıştır. Salihli'de Kazak Türkleri'nin ilk kurduğu-derneğin ismi "Türkistanlılar Kültür ve Yardımlaşma Derneği"dir. Günümüzde Manisa Salihli'de yapılan görüşmeler neticesinde, görüşme yaptığım kişilerin tamamı, "Kazak Türkü" kimliğini Türklüğün bir boyu olarak tanımlamışlar ve benimsemişlerdir (Beşir Ahmet Köse, 2022, Şükrü Ali Eren, 2021, Muzaffer Altınmakas, 2020, İlyas Vural, 2020). Yapılan görüşmeler neticesinde Kazak Türklerinin, Türklüğü şemsiye bir kimlik olarak kullanıp Kazak Türklüğünü onun altında bir kimlik olarak gördüklerini söylemek mümkündür. "Kazak Türkü" ifadesi aslında Türkiye'deki Kazakların çift kimlikli yapısının bir göstergesidir. Bu çift kimlikli yapı hem Kazak olmaya hem de Türk olmaya aynı anda ve eşit bir biçimde yer verir.

Bu çalışmada incelenen toplumun, içerden bakışla "Kazak Türkü", "Doğu Türkistan Göçmeni", "Salihli Kazak Türkü" tanımlarını benimsediği daha önce ifade edilmişti. Ancak hemen belirtmek gerekir ki Salihli Kazak Türkleri bu tanımları "farklı" toplumsal gruplar ile karşılaştıklarında kullanmaktadır. Kendi içlerinde "Kazak" ifadesi daha fazla kullanılmaktadır. Çünkü " ...kimlik diğerleriyle kontrast durumunda olduğunda veya diğerleriyle kontrast içindeki özellikler üstünden ortaya konmaktadır" (Bilgin, 2007: 69).

## Salihli Kazak Türklerinin Göç Süreçleri

Salihli Kazak Türklerinin atavatanları olan Doğu Türkistan, tarıma ve hayvancılığa elverişli yapısı, yer altı zenginliklerine, su kaynaklarına, altın, petrol, bakır, kurşun, demir, uranyum madenlerine, kömür, volfram, tuz, doğal gaz gibi ekonomik getirisi yüksek kaynaklara sahip olması ve jeopolitik konumu sebebi ile özellikle 17. asırdan itibaren Çin'in ve Rusya'nın elde etmek istediği bir yer olmuştur. Tarihsel

süreç içerisinde Doğu Türkistan'da yaşayan Kazak Türkleri, Çin tarafından birçok kez baskı ve zulme maruz kalmışlardır. Özgürlüklerine ve haklarına el konulduğunu, dini vecibelerini yerine getirmelerinin engellendiğini, yetişen nesillerin Türk kültürüne uygun yetiştirilmesinin önüne geçildiğini düşünen, ağır vergiler ile birlikte etnik katliamlara dayanamayan Kazak Türkleri, önce silahlı mücadeleye girişmişler, katliamın önünü alamayınca Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmışlardır. Kazak Türkleri Türkiye'ye ilk geldiklerinde kısa süre için Zeytinburnu, Tuzla ve Sirkeci'deki göçmen misafirhanelerde kaldıktan sonra kimileri İstanbul'da kalırken kimileri Türkiye'nin çeşitli yerlerine yerleştirilmişlerdir. "Bu vilayetler İstanbul-Güneşliköy, Evren Mahallesi, Zeytinburnu, Küçükçekmece, Sefaköy ve Üsküdar: Örnektepe Mahallesi; Kayseri Develi, Niğde- Ulukışla; Sakarya- Adapazarı ve Konya- Konya İsmil; Altay Mahallesi; Ankara: Aktepe Mahallesi, İzmir: Balçova'dır" (Çeliker, 1994: 12). Bu çalışmanın konusu olan Salihli Kazak Türkleri, İstanbul'dan Manisa'nın Salihli ilçesine gelmişler ve Salihli'de Kurtuluş Mahallesi'ne yerleşmişlerdir.

Salihli Kazak Türkleri Türkiye'de yaşayan diğer Kazak Türkleri gibi Doğu Türkistan ve Kazakistan'ı "atavatan" olarak nitelendirmektedir. Kazak Türkleri kimliği için atavatan, göç ve bunun ile ilgili söylemsel ve edimsel her türlü pratik ve bu pratiklere ait kültürel sermaye önem arz eder. Salihli Kazak Türkleri, Türkiye'de yaşayan diğer Kazak Türkleri gibi dombraya özel bir anlam yükler, özellikle göç, göçebe yaşam, atavatan ile ilişkili olduğunu düşündükleri dombraya kimliksel bir atıfta bulunurlar.

### **Kimlik ve Sermaye Kavramları**

Bu çalışma kendilerini "Kazak Türkleri" şemsiyesi altında "Salihli Kazak Türkleri" olarak ifade eden topluluk ekseninde bir irdeleme gerçekleştirmeyi hedefler. Bauman'a (2000) göre "kimlik belirsizlikten kaçış arayışına verilen bir isimdir" (akt. Erol, 2018: 82). Güvenç'e (1993: 3) göre "...kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların kimsiniz? Kimlersiniz? Sorularına verdikleri yanıtlardır." Gleason'a (2006) göre kimlik "Ben kimim?" ve "Ben nereye aidim?" sorularıyla bağlantılı bir kavramdır (akt. Dalbay ve Avcı, 2018: 18). Bauman, Güvenç ve Gleason'un yaptığı tanımlamalarda kimlik, kişi veya grubun kendini "net olarak" ortaya koymasını, aslında "ne olduğunu" belirterek "ne olmadığını" da anlaşılmasını sağlayan, böylece "istenmedik" nitelendirmelerin önüne geçilmesine olanak tanıyan gerek birey gerekse toplum için tutunum sağlayan bir kavram olarak nitelendirilir. "Kim olduğumuzu söyleyerek, aynı zamanda ne olduğumuzu, neye inandığımızı ve ne istediğimizi anlatmaya çalışırız" (Erol, 2002: 218). Salihli Kazak Türklerinin ne olduğu, neye inandıkları ve ne istedikleri sorularına cevap verme biçimlerinden biri de müziktir. Bu çalışmanın müzik yolu ile bu kültürel grubu tanıma yolunda kullanacağı kavramlardan birisi genelde kimlik, özelde ise kültürel kimliktir. "Kolektif kimlik, sosyal kimliğin topluluklar düzeyindeki ifadesi olarak nitelendirilebilir. Bu kimlik sınırları belli bir alanda belli bir kültürel topluluk tarafından taşınan kimlik olarak

sınırlandırılabilir veya genişletilebilir; bu anlamda etnik, dinsel ve ulusal kimlikler bunun versiyonlarındanır” (Bilgin, 2007: 13). Erol, çalışmasında kültürel kimliğin önemli parametrelerinden “kültürel farklılığın”, “aidiyet” ve “ayrışma” süreçlerine etkisine şu şekilde vurgu yapar:

*...‘Kültürel farklılık’ temeline göre bir araya gelmiş insanlardan oluşan grupların/ toplulukların, ayırt edilme, karşı olma ve kendisi olma arzusu ile kendilerini diğer topluluklardan farklılaştırarak geliştirdiği bir aidiyet bilincidir. Kültürel farklılıklar’ terimi ile kastedilen din, etnik köken, ulus, ideoloji, dünya görüşü ya da tercih edilmiş yaşam tarzı esasına göre biçimlenmiş kimlikler arasındaki ayrışma sürecidir (2002: 219).*

Erol’un (2002: 219: 222-223) çalışmasında benimsediği gibi bu çalışma da kültürel kimliği “ölçeği ve niteliği ne olursa olsun toplulukları birbirinden ayıran öğelerin bileşimi” ve ...“kolektif kimlik’ ve ‘kültürel kimlik’ terimlerini birbiri yerine ikame edebilir kavramlar” olarak kabul eder.

Kimliği oluşturan ve kimliğin anlaşılmasında üzerinde en çok durulan kavram kültürdür. Aynı kültürel kimliğe sahip insanların sahip olduğu ve onları birbirine bağlayan, onları diğer gruplardan ayıran, kendi aralarında iletişimi ve “bir” olmalarını sağlayan önemli etkenlerin başında sahip oldukları kolektif bilgi yani sermaye gelir. Bu çalışmada, kültürel kimliğin anlaşılmasında Bourdieu’nün kavram setinden, kimlik ile ilişkisi olduğu düşünülen, “... birey ile toplum arasında bağ kuran” (Postone, Lipuma ve Calhoun, 1993’den akt. Kaya, 2005: 5–6) sermaye kavramı ile sermaye kavramının anlam ilişkisi içerisinde olduğu habitus kavramına değinilmiştir. Bu çalışmada kimlik analizinde sermaye kavramı kadar üzerinde durulması gereken bir diğer kavram habitustur. Bourdieu habitusu çeşitli biçimlerde kavramlaştırır: “Alana has yatkınlıkları, belirli tarzlarda davranmaya yönelik ampirik eğilimler olarak (‘yaşam tarzı’), dürtüler, tercihler, beğeniler ve hisler olarak, somutlaşmış davranış olarak, aktörlerin sahip olduğu bir çeşit dünya görüşü ya da kozmoloji olarak, beceriler ve pratik toplumsal yetenek olarak...” (Smith, 2005: 188). Habitus, sermaye kavramının anlaşılmasında, kimliksel alandaki işleyişin nasıl içselleştirildiğinin irdelenmesinde, kimliksel alanın mantığının kavranmasında, alana has eğilimlerin saptanmasında, beğeniler ve kolektif hislerin tespitinde, kimliğe has dünya görüşünün anlaşılmasında, kimliğe has bilişsel ve bedensel davranışların incelenmesinde önemli bir rol oynar.

### **Temel Kimliksel Bileşen Olarak Dombra**

Toplumlar, kolektif ve ulusal kimlik inşa ederlerken, kültürel kimliğin temsilinde ifade kültürü pratiklerinden müzik ve o müzik türüne ait çalgı veya çalgılara özel bir anlam atfedebilir. Özbekler dutara şöyle bir anlam yüklerler: “Dutarsız bahşi

olmaz, yamansız yahşi” şeklindeki Özbek atasözü (Url 1), Özbek olmanın dutar ile olan ilişkisine vurgu yapar. Bir başka örneği Kırgızlar için kopuz üzerinden vermek mümkündür. Salihli Kazak Türkü kültürel kimliğinin inşasında da Türkiye’deki diğer Kazak Türklerinde olduğu gibi Kazak müziği ve onun önemli değerlerinden bir nesne olan dombra ve dombraya ait sermayeye sahip olmak önemli bir rol oynar.

“Bourdieu (1984, 1989) farklı kültürel alanlarda statü elde etmek üzere verilen mücadelede, farklı biçimdeki sermaye türleri ve farklı sembollerin rol oynadığına işaret etmektedir” (akt. Arun, 2010: 12). Salihli Kazak Türklerinde, kimliğin tanıma ve tanıma özelliklerinin sağlanmasında en önemli müziksel bileşen ve sembol dombradır. Salihli Kazak Türkleri köken ile benzer bir kimlik temsiline ve müziksel icraya sahip olduklarını hem kendi topluluklarına hem de diğer topluluklara dombra üzerinden gösterir. Diasporik topluluklarda kimliğin oluşumunda, devamında ve temsilinde, kolektif hafızadaki bazı kültürel unsurlara ayrı bir ehemmiyet verilir. Kazak Türkleri’nde kolektif hafızanın önemli bir ögesi de dombradır. Dombra Kazak Türkleri’nde müziksel üretimi ve müziksel ürünlerin biçimini etkileyen, üzerine kimlik ve estetik anlamların atfedildiği tınılar üretebilme kabiliyetine sahip olması dolayısıyla kültürel kimliği temsil eden bir çalgı olarak görülmesi bakımından çalışmamız açısından ayrıntılı olarak irdelenmesi gereken bir çalgıdır.

Kazakistan’da dombra Kazak kimliğini temsil etmede çok önemli bir yere sahiptir ancak görüşme kişilerimin belirttiğine göre; Türkiye’deki Kazak Türkleri’nde olduğu gibi kimliği temsil etmede “tek” çalgı değildir. Kazak müziğinde dombra haricinde cetigen, sızığı, dabil, qobız, asatayaq, dangıra, saqpan, saz sırnay gibi geleneksel çalgılar da olmasına rağmen, Türkiye’deki Kazak Türklerinin etkinliklerde yer alan ve kimlik temsiline yönelik ilişki kurulan çalgı dombradır. Türkiye’deki Kazak Türkleri’nde tarihsel süreç içerisinde sızığı çalan birkaç kişinin varlığından söz edilse de, günümüzde dombra icra edildiğini diğer çalgıların ise icra edilmediğini söylemek mümkündür. Kazak Türkleri için Kazak müziği geleneğinden gelen dombra, aidiyete ilişkin anlamlar taşıması, onu oluşturan bileşenleri, bunlara yüklenen toplumsal anlamlar ile müziksel icradaki yapılan nüanslardaki kimliksel öğeleri temsil edebilme kabiliyeti, toplumsal değerleri aktarır, taşımadaki işlevi sebebi ile “ana çalgı” olarak görülür. Kazak Türkleri için dombra “atavatan” olarak nitelendirdikleri Doğu Türkistan ve Kazakistan ile ilgili anlamlar taşıyan, anavatan (Türkiye) ve atavatan (Kazakistan ve Doğu Türkistan) arasında bir bağ kuran, kimliği ve Kazak müzik geleneğini temsil kabiliyetine sahip, aidiyete ilişkin anlam üretimi ve aktarımını sağlayan, aidiyeti pekiştiren, kökeni simgeleyen, Türkiye Türkleri ve Kazak Türkleri hariç diğer topluluklarla kültürel farklılıklarını vurguladıkları bir çalgıdır. Bütün bu bilgiler ışığında Türkiye’deki Kazak Türkleri’nde dombraya dayalı bir icra anlayışı görüldüğünü söylemek mümkündür.

Türkiye’deki Kazak Türkü akınlarının yaptığı bestelerde, icra edilen Türk sanat müziği ve popüler müzik eserlerinde makamsal icra özelliklerinin varlığı, çift kimlikli yapının, müzik eksenindeki dombra icrasında görünürlük kazandığını

göstermektedir. Yapılan inceleme ve görüşmelerde Kazak Türkleri ile Kazakistan'daki Kazaklar arasında benzerliği, Kazak Türkleri ile Türkiye Türkleri arasında ayrışmayı sağlayan en önemli müziksel unsur dombradır.

### **Nesneleşmiş Kültürel Sermaye Bağlamında Kazak Türklerinde Dombra**

“Kültürel sermaye kavramı, sözel beceri, genel kültürel farkındalık, estetik tercihler, okul sistemi hakkında bilgi, eğitim gibi geniş çeşitlilik gösteren olanakları kapsar” (Swartz, 2011: 111). Bourdieu'nün belirttiği kültürel sermayenin üç biçiminden birisi de sunum resimler, kitaplar, makineler, binalar gibi kültürel ürünleri kapsayan nesneleşmiş kültürel sermayedir. Kazak kültürel kimliğini oluşturan ve temsil eden önemli yapılardan birisi olan Kazak müziğinin irdelenmesinde, kültürel sermaye biçimleri önemli analitik kavramlardır. Swartz'a (2011: 112) göre nesneleşmiş kültürel sermaye, “...kitaplar, sanat nesnelere, bilimsel araçlar gibi, kullanılmaları için uzmanlaşmış kültürel beceriler gerektiren nesnelere işaret eder.” Dombra uzmanlaşmış kültürel beceriler gerektiren sanat nesnesi olması münasebetiyle nesneleşmiş kültürel sermaye kavramı ile irdelenebilir niteliktedir.

Kazakistan'da dombra, tarihi ile ilgili yapılan araştırmalar, gündemde tutulan efsaneler, dombraya özel metotların geliştirilmesi, okullarda ders olarak okutulması ve bunun Türkiye'deki Kazak Türklerince yakından takip edilmesi, Kazaklar ve Kazak Türkleri için dombranın, hakkında bilgi sahibi olunan bir nesne olduğunu gösterir. Kazakistan'da dombra fotoğrafları, dombra ile çekilen resimler, dombra ile ilgili yapılan anıtlar, dombra şeklinde yapılan park ve yollar, dombra ile ilgili kitaplar, plaklar, kasetler, CD'ler, dombranın yer aldığı hatıra paralar, evlerin, işyerlerinin, otağın içinde duvarlara asılan dombralar, hediyelik dombralar, kültürel sermayenin nesneleşmiş biçiminin Kazaklarda, Türkiye açısından bakıldığında ise genelde Kazak Türkleri özelde ise Salihli Kazak Türklerindeki varlığını gösterir. Nesneleşmiş kültürel sermaye ile dombranın kimliksel temsil gücü arasında sıkı bir ilişki vardır. Dombra, Kazak Türkü kültürel kimliğinin tanımlanmasında, Kazak Türklerinin kendi aralarında kuracakları/kurdukları ilişkiyi kuvvetlendirmede, aidiyet hissi yaratmada işlevseldir. Ayrıca dombra Kazak Türkleri için kültürel kimliği temsil eden bir çalgıdır.

Kazakistan'daki dombra temalı pullar ve paralar, bize dombranın Kazak kültüründe kimliği temsil kabiliyetine sahip bir nesneleşmiş kültürel sermaye aracı olduğunu göstermektedir. Nesneleşmiş kültürel sermaye araçları olarak görebileceğimiz çalgıları kullanabilmek için kültürel sermayenin boyutlarından olan teknik ustalık ve uzmanlaşmış kültürel becerilere sahip olmak gerekir. Bu aynı zamanda habitus ile de ilgilidir. “Habitusa dayalı beden eğitimi gerektiren uzmanlaşmış faaliyetler arasında, müzik aleti çalmada bulunmaktadır” (Swartz, 2011: 166). Kazakistan'da dombra oynamak (çalmak/icra etmek) bir habitüel davranış biçimi olarak görülmektedir. Kazakistan'ın genç dombra oyuncusu Marcan Qapsamat'a göre “Her Kazak dombra oynayabilmelidir (Url 2). Yazar Qali Sarsenbay, “Her Kazakın evinde bir dombra

olmalı” önerisinde bulunmuştur” (Url 3). Kazakistan’daki bu nesneleşmiş kültürel sermayeden Türkiye’deki Kazak Türkleri de belirli oranda etkilenmiştir.

Kazakistan’daki gibi Türkiye’deki Kazak Türklerinde de” (özellikle birinci kuşak) habitüel bir davranış biçimi olan dombra oynamak müzikal etkinliklerde kendilerine geniş yer bulan bir edimdir. Konuya Türkiye’deki birinci kuşak Kazak Türklerinden bir örnek verirse, Mustafa Kök’ün (2020) görüşmelerimiz sırasındaki, “Car-muhammed, seslendirdiği küyleri gözü kapalı çalardı” şeklindeki ifadeleri, birinci kuşak Kazak Türkleri akınlarının dombra çalmalarının habitüel bir davranış biçimi olduğu görüşünü destekler. Salihli Kazak Türklerinde Türkiye’deki diğer Kazak Türklerinde olduğu gibi Salihli’de Kazak müzik kültürünün yaşamasında dombranın ve dombra çalan kişilerin önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Manisa Salihlili Layik Altınmakas (2022a) görüşmemiz esnasında Salihli’de Kazak müzik kültürünün yaşamasında dombra çalan kişilerin önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Muzaffer Altınmakas (2020) ile yapılan görüşmede, Salihli’de Kazak müziğine ilgi duymayı sağlayan nesne olarak dombrayı, Kazak müziğine ilgi duymayı sağlayan kişi olarak ise (özellikle 1980’li yıllar ve öncesinde) akınları işaret etmiştir. Kazakistan’daki Kazaklar ve Türkiye’deki diğer Kazak Türklerinde olduğu gibi Salihli Kazak Türklerinde de özellikle birinci kuşak için dombra oynamak habitüel bir davranış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Muzaffer Altınmakas (2020) ile yapılan görüşmede Salihli’de gençlik yıllarında Layik Altınmakas’ın dombra ile seslendirdiği ezgilerin kendisini çok etkilediğini belirtmiştir. Dombranın Salihli Kazak Türkleri için önemli olduğunu gösteren bir başka önemli nokta, Türkiye’de beste yapan Kazak Türkü akınlarının, bestelerini dombra ile yapmalarıdır. Yani nesneleşmiş kültürel sermaye, yapılan besteleri şekillendirmektedir. Yapılan görüşmelerde görüşme kişilerin, çalgının ses genliği, çalım stiline (style/biçeminin) yaptıkları bestelerin oluşumunda önemli rol oynadıklarını belirtmişlerdir. Salihli Kazak Türklerinde de bu durumu görmek mümkündür. Yalnızca Layik Altınmakas (2022a) görüşmemiz sırasında bestelerini gitar ile yaptığını, akorlar ile ton geçişlerini daha “keskin” şekilde algılayabildiğini belirtmiş ancak bestelerine son şeklini dombra ile çalarak verdiğini ve şarkılarını dombra ile icra ettiğini belirtmiştir.

Dombra üzerine yapılan uzun sohbetleri, bilgi alışverişlerini yine nesneleşmiş kültürel sermaye içerisinde değerlendirmek mümkündür. Salihlili Layik Altınmakas (2022a) 1970’li yıllarda İzmir Fuarına gelen Dos -Mukasan’ grubuna ve Murat Bek ile olan anısını şu şekilde anlatır. “Bir solist vardı Murat Bek orada dombrası ile çıkıyordu orada. Sadece bir tane şarkı söylüyordu. Murat Bek, Kazak halk müziği yapıyor. Dos- Mukasan Kazak Müziğini modernleştirerek söylüyorlardı. Öğle saatlerinden ikindiye kadar dombra ve Kazak müziği hakkında Dos-Mukasan ve Murat Bek ile sohbet eder sonra fuar alanına giderdik.” Benzer bir durumu Salihlili akın Beşir Ahmet Köse’de (2022) görüşmemiz sırasında belirtmiştir. Köse ve Altınmakas’ın ifadeleri Salihli Kazak Türkleri için dombra özelinde nesneleşmiş kültürel sermayenin önemini gösterir.



Dombranın, kimlik temsilinde önemli bir nesneleşmiş kültürel sermaye aracı olduğunu gösteren bir unsur da dombroya yüklenen emik ifadelerdir. Kazakistan kuruca Cumhurbaşkanı, Nazarbayev “Dombra Kazakların pasaportu ve ulusal markasıdır” demiş ve “Manevi Yenilenme Programı” çerçevesinde milli ruhun yaşatılması ve gelecek nesillere iletilmesi adına temmuz ayının ilk pazar gününün Ulusal/Milli Dombra Günü olarak kutlanmasını kararlaştırdıklarını belirtmiştir. Nazarbayev, dombranın dünyada bilinen en eski müzik enstrümanlarından biri olduğunu ve UNESCO’nun insanlığın somut olmayan manevi miras listesine girdiğini belirtmiştir. Dombranın Kazak halkının tarihi ve karakterinin ruhu olduğunu ifade eden Nazarbayev, dombranın bozkırlarda yaşayan Türki halkları birleştiren unsurlardan biri olduğunu vurgulamıştır. Gelenek ve kültürel değerlerin, kahramanlık öykülerinin nesillerden nesillere dombra aracılığıyla iletildiğini söyleyen Nazarbayev, dombranın Kazakistan’ın bağımsızlığının sembolü kalbi Astana’da yerini alacağına olan inancını bildirmiştir (Url 4). Cumhurbaşkanı’nın bu sözleri Kazakistan’daki kültürel gösterge biçimlerine de yansımıştır. Bu konuşmadaki Kazak kimliği ile dombranın adeta eşit görülüp, dombranın Kazak kimliğine sahip olan bir çalgı olarak gösterilmesi, dombranın Kazakistan’da simgeleşerek önemli bir sanat nesnesi olduğunun adeta kanıtı gibidir. Nazarbayev’in ifade ettiği Kazak şairi Kadir Mirzaliyev’e ait “gerçek Kazak Kazak değil, gerçek Kazak dombra” (Url 5) sözü TRT Avaz’da yer alan Ata Mekân (Url 6) programında dile getirilmiştir. Türkiye’deki Kazak Türkleri de bu sözü benimsemekte ve sosyal medya platformlarında sık sık paylaşmaktadır. Türkiye Kazak Türkü görüşme kişilerimden Abdulvahap Kara (2022) konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

*Dombra Kazakların milli çalgısıdır. Dombra demek, Kazak demektir. Kazak demek dombra demektir. Onun için atalarımız, “Kazak, Kazak değildir bakiki Kazak dombradır” demişlerdir. Dombra Kazaklar için her şeydir. Çünkü Kazaklar duygu ve düşüncelerini her şeyini, dombra ile anlatırlar. Bugün Kazakistan’a gittiğimiz zaman her evde muhakkak bir dombra vardır. Hatta dombra bu yüzden kutsal da sayılır. Kazakistan’da müzik okulları çok yaygındır, İlkokuldan itibaren çocuklar müzik kursu alırlar. Bu yüzden dombra bizim için çok önemlidir. Bugün Kazakistan’a baktığımız zaman dombrasız hiçbir şey (etkinlik) olmayacağını görürsünüz.*

Salihlili akın Beşir Ahmet Köse’nin (2022) görüşmemiz sırasında “Bir Kazak Ata sözü vardır; dombra demek Kazak demektir” ifadesi ile Salihli Kazak Türklerinden Eyüp Han’ın “Gerçek Kazak Kazak değil, gerçek Kazak dombra” notu ile sosyal medya hesabında paylaştığı dombra çalan Kazak kızı videosu bize Kazakistan’da dombra ile ilgili olan bu anlayışın Salihli Kazak Türklerinde de devam ettiğini göstermektedir. TRT Avaz’da yer alan Ata Mekân (Url 7) programında Marat Bozuhbayev’in “Kazak domborasız, dombra Kazaksız olmaz” ifadesi Köse’nin (2021) görüşmemiz

sırasında aynı yöndeki “Dombrasız Kazak, Kazaksız dombra olmaz” ifadeleri Kazakistan’daki Kazaklar ve Türkiye’deki Kazak Türkleri için dombra ve Kazaklık konusunda çift yönlü bir ilişkinin söz konusu olduğunu ve her iki toplum için dombranın Kazak kimliğini temsil eden önemli bir çalgı olduğunu gösterir.

Kazak müzik kültürüne ait yaratı türlerindeki sözel unsurların irdelenmesi dombroya yüklenen anlamın anlaşılmasında önemli bir veridir. Karaca (2019: 105) Kazak Enderi isimli kitaptaki şarkıları incelediğinde 18 eserde dombroya değinildiğini tespit etmiştir.

Türkiye’de bir dönem çok popüler olan Dombra şarkısının sözleri dombroya yüklenen anlamları gözler önüne sermek amacı ile aşağıda verilmiştir.

### **Dombra (Anadolu Türkçesi)**

Kara kış köyüme gelende,  
Lapa lapa kar yere düşende  
Dombıramı alırım,  
Yürek sazımı çalarım,  
Kaygılarımı hiç söylemem.  
Dombıra sazımı işiten babalar(yiğitler),  
Manasına(anlamına) kulak veren analar,  
İşittiğine akıl yorarak;  
Yüreklere titreterek  
Gözyaşlarını esirgemezler.  
Nogayların kaygıları son günlerde  
Yiğitlerin uyumadığı günlerde  
Yüreklere cesaretlendiren  
Savaşlarda güç veren  
Görüp geçirmiş Dombıra. (Url 8)

Dombra bu şarkıda “yürek sazı” olarak nitelendirilmiştir. Dombranın sesi yürekleri titreten, gözyaşlarını esirgemeyecek kadar duygusal yoğunluk yaşatan, cesaretlendiren, savaşlarda güç veren, görüp geçirmiş “kadim” bir çalgı olarak nitelendirilmektedir. Eserlerde dombra ile ilgili yer alan bu nitelendirmeler simgeleşmeye dayanak oluşturabilecek özellikler verilmektedir. Kazak Türklerinden Abdulvahap Kara’nın, Salihli Beşir Ahmet Köse’nin Kazak Türkleri Eğitim ve Araştırma Derneği’nde (KATEAD) icra ettiği Dombra şarkısının performansı ile ilgili söylediği, “Ne dombraymış be, dinle dinle bıkmıyorsun” şeklindeki yorumu Kazak Türklerinin dombroya olan sevgisini göstermektedir. Bu bağlamda dombrayı anlatan eserlerin de Kazak Türkleri için büyük önem arz ettiği ve Salihlili akınların bu alanda ön plana çıktığı sonucuna varmak mümkündür.

Köse’nin “Kazakistan da yüzde 70-80’ni profesyonel olmasa da dombra çalarlar. Salihli’de de evde muhakkak bulunur” şeklindeki ifadesi dombranın Kazakistan’daki

Kazak Türkleri ve Salihli'deki Kazak Türkleri için kültürel kimliğinin temsilinde önemli bir kültürel nesne olduğunu gösterir. Salihli'de alan çalışmam sırasında "Kazak kültür ve geleneğine bağlı olan dombra çalar, dombra dinler, dombra Kazak olduğumuzun göstergesidir" şeklinde görüş bildiren birçok Salihli Kazak Türkü olmuştur. Görüşme yaptığım Beşir Ahmet Köse'nin (2022), evlendiği ilk yıllarda edindiği dombrası ile o dönemde eşinin bir tarafta, dombranın diğer tarafta beraberce uyuduklarını, sabahları saat 6.00-7.00'de kalkıp, dombra çaldığını, eşinin rahatsız olmasın, uyanmasın diye, başka bir odaya gittiğini, karısını rahatsız etmemek için yumuşak bir şekilde tellere vurduğunu, sabahları çay hazır olana kadar dombroyu 1-2 saat çaldığını, dombroya çok çalıştığını çünkü dombranın sesinin Kazak'ın sesi olduğunu ifade etmesi, Salihli Kazak Türklerinde dombroya verilen önemi ve dombra tınısının "Kazak yaşam tarzının ve kimliğin" yansıması olarak görüldüğünü göstermesi bakımından güzel bir örnektir.

Görüşme kişilerimden Niğde'deki ünlü dombra icracısı/akın Mustafa Kök (2020) "Dombra bizim Kazak olduğumuzu teyit ediyor, onaylıyor. Çünkü o olmadan biz eksik kalırız. Kazak Türklerinin yaşantısı, örf ve adetlerinden önce Kazakların dombrası öne çıkar" diyerek dombranın, Kazak kültürel kimliğinin bir kanıtı ve temsilinde en önemli sanatsal nesne olarak görüldüğünü dile getirir. Kazak Türklerinde dombra çalmak ve ona verilen ehemmiyet dombranın simgeleşerek sanatsal bir nesne olmasında önemli bir etkidir. Mustafa Kök'ün dombra ile Kazak birbirine eşit tutan "Kazak=Dombra" şeklindeki paylaşımı, bu paylaşımın içeriğinde yer alan "Dombra Kazak ruhudur" (Url 9) ifadesi, Kazak Türklerinin ünlü Tarih Profesörlerinden İstanbul Kazaklarından Abdulvahap Kara'nın ifadeleri (2020) ve gerek Salihli'de gerek Niğde, İstanbul ve Avrupa Kazak Türklerinde, görüşme yaptığım birçok görüşme kişim tarafından gerek yüz yüze gerekse sosyal medya platformlarında "Kazak Türklerinin kültürünün dombra ile yaşatıldığı, yaşatılacağı" (Muzaffer Altınmakas, 2020, Abdulvahap Kara 2022, Layık Altınmakas 2022b, Mustafa Kök, 2021) görüşünün sık sık dile getirmesi, sadece Salihli'de değil Türkiye'de yaşayan diğer diasporik Kazak topluluklarının da, Kazak kültürel kimliğin ifadesi olarak dombroya simgesel anlam yükledikleri ve "atavatanları" Kazakistan ile ortak düşünsel davranış biçimine (ortak habitusu) sahip olduklarını gösterir.



*Görsel 1.* Altay Köylü akın Mustafa Kök'ün Dombra İle İlgili Paylaşımı (Url 10)

Tatar kökenli yıllardır Türkiye'deki Kazak Türklerinin birçok etkinliğinde Kazak Türkü sanatçılarla performans gösteren, Türkiye'deki "Kazak müziğinin" önemli temsilcilerinden olan Sedat Solakoğlu'nun, dombra ile görüşleri şu şekildedir:

*Bir ulusu uyandırmak ve gelecek için tüm güce sahiptir. Felsefe, tarih, kültür ve tekrar ediyorum, tüm düşünceler orada saklanıyor. İşte neden bir dombraya ihtiyacınız olduğunun cevabı. Biz Türkler, balkın kimliğini bilmek ve korumak için bir dombraya ihtiyacımız var. Çünkü tarihi ve kültürü koruyor (Url 11)*

Solakoğlu'nun ifadeleri dombrayı bir kültürel bellek olarak değerlendirdiğini gösterir. Aslında bu görüş Türkiye'deki Kazak Türklerinin bir tezahürüdür. Yukarıda ifade edilen dombra ile yoğun ilişki kurma biçimi daha çok birinci ve ikinci kuşak Kazak Türklerinde görülmektedir. Üçüncü kuşak Salihli Kazak Türkleri dombraya önem verip kimliksel bir anlam yüklemekle birlikte birinci ve ikinci kuşak kadar dinlemediklerini belirtmişlerdir. Görüşme kişilerimden üçüncü kuşak Salihli Kazak Türklerinden İsa Han'ın (2021) konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

*Dombranın Kazak kimliğini temsil ettiğini düşünüyorum. Günümüz gençleri pek dinlemese de dombra bizler için önemli bir enstrüman kâh neşeli, coşkulu müzikleri çaldığımız kâh özlem duyduğumuz ata yurdumuzdan içli türkülleri çaldığımız bir müzik aleti diyebiliriz.*

Yukarıdaki veriler Kazakistan'daki Kazaklar ve Türkiye'deki Kazak Türkleri tarafından dombraya yüklenen çok sayıda anlamın olduğunu ve anlamlandırmaların dombranın simgeleşerek önemli bir nesneleşmiş kültürel sermaye aracı olmasında rol

oynadığını göstermesi bakımından önemlidir.

Dombranın kimlik ile ilişkili önemli bir nesneleşmiş kültürel sermaye aracı olmasında bir başka önemli nokta akınlardır. Ögel (2000: 179-180). 19. yüzyılda, başlıca iki büyük dombra ustası olarak, Devlet Girey Şagayev ve Kurman Gazi'yi göstermiştir Nurlan Berkenov'un, "Yetmiş yıldır memleketten uzak kalan Kazaklar, atalarının geleneklerini başka ülkelerde de muhafaza etmişlerdir. Türkiye'deki Kazaklar dombraı öğrenmeye çok hevesliler ve yurtdışındaki yurttaşlarımızın Kazak olduklarını unutmamaları için bundan yararlanabiliriz (Kara ve Berkenov, 2014: 7-8) yönündeki tespiti Türkiye'deki Kazak Türkleri arasında da önemli akınlara özellikle küyşilerin olduğunun Kazakistan tarafından da kabul edildiğini gösterir. Berkenov, Sarımol-la ve Carmuhammed gibi küyşiler için şunları söyler: "Onlar küy çalma ustalıkları oturmuş, kendi küylerini besteleyebilen gerçek küyşilerdir... Türkiye Kazakları arasında küyşilik sanatını yaşatan Sarımol-la ve Carmuhammed'in çalışmaları paha biçilmezdir" (Kara ve Berkenov, 2014, s.7-8). Berkenov'un bahsettiği akınlara dışında Türkiye'de performans göstermiş diğer dombra icracıları şunlardır: (2020 yılı itibari ile) vefat edenler: Şemşirhan, Kaben Öztürk, Mustafa Buyurgan, Mustafa Öztürk, Ömer Kaya, Salihlili (Hacı lakaplı) Musa Toraman, Salihlili Maseliy Gülerdir. Yaşayan dombra icracıların isimleri ise; Salihlili Beşir Ahmet Köse, Salihlili Muzaffer Altınmakas, Salihlili Mustafa Kasantuğ, Salihlili Layık Altınmakas, Ercan Tuncer, Hüseyin Ertuğrul, Gani Makin, Mustafa Kök, Orhan Sesigüzel, Zeynel Özkalp, Şua-yip Erol dur. Bu isimler Gani Makin (zaman zaman dombranın yanında gitar kullanmaktadır) hariç performanslarında sadece dombra eşliği kullanmışlardır. Bu durum dombranın, Türkiye'deki Kazak Türkleri için kültürel kimliğin ifadesindeki vazgeçilmez yerini, dombranın nesneleşmiş kültürel sermaye aracı olduğunu göstermesi bakımından önem taşır.

Salihli Kazak Türkleri için atavattan gelen dombra çalan kişilerin Türkiye'ye geldiklerinde dombra çalmaları hem atavatanın "otantik" kabulü ile ilgilidir hem de dombranın Salihli Kazak Türkleri için önemli bir çalgı olduğunun göstergesidir.

Birinci kuşak ve ikinci kuşak Kazak Türklerinin bir kısmı Salihli Kazak Türkleri gençlerin (3. kuşağın) dombra çalmamasını bir eksiklik olarak görürler. Görüşme kişilerimden İlyas Vural'ın (2020) bu durum ile ilgili görüşleri şu şekildedir: "Bir eksik tarafımız var Muzaffer Ağabeyimizin şu dombranın tiyeğine vurduğu gibi, benim gençlerimden bir tane tiyek vuran gencim yok. Kurtuluş Mahallesinde 135 hanenin içerisinde, şu dombranın teline vuracak bir tane vatandaşım yok. Bir tane gencim yok." Salihli'de dombra çalan Kazak Türklerinin giderek azalmasındaki sebepler arasında ekonomik sermayenin yetersizliği, dombra ile ilgili kurumsallaşmış kültürel sermaye elde edecekleri bir yer olmaması, içinde yaşanan kültürün baskın hale gelmesi ve üçüncü kuşak Salihli Kazak Türkleri ve onların gerek Kazak Türkü gerekse Türkiye Türk'ü arkadaşları için dombra çalmanın çok ilgi çeken bir edim olmaması etkili olmuştur. Görüşme kişilerimden Ata Kerey Hâkim (2021) ise "üçüncü kuşak için dombra çalmak sosyal medyada yeterli 'like' almıyor bunun içinde dombra

öğrenmek cazip gelmiyor” şeklinde görüş bildirmiştir. Görüşme kişilerimden Şükrü Ali Eren ise “küçük yaşta çocuklara “atalar” tarafından dombrayı elleme, tutma, kırsarın gibi” korumacı tavırların sergilendiğini, ailesinde dombra çalanların genellikle çocuklarına öğrettiği, dedelerin (birinci kuşağın) yoğun olarak yaşadığı ve baskın olduğu dönemlerde dombranın çocuklara ve torunlarına öğretilmesinde önemli bir etken olduğunu ancak günümüzde birinci kuşaktan yaşayan kişilerin azalması ve ikinci kuşaktan da çalan kişilerin az olması sebebi ile aktarımın yeterli düzeyde olmadığını ve “daha iyi” çalanların yanında çalmayı “çalmayı az bilenlerin” çalamaması gibi hiyerarşik bir anlayışın var olduğunu belirtmiştir. Eren’in belirttiği gerekçeler Salihli’de dombra performansı göstermek isteyenleri olumsuz etkilemiş ve sayıları giderek azalmıştır.

### **Dombranın kullanıldığı ritüeller ve icra ortamları**

Kullanım alanının genişliği ve etkinliklerde başat çalgısı olması, dombranın Kazak kültüründe nesneleşmiş kültürel sermaye aracı olmasında önemli bir etkenidir. Dombra, geçmişte, küy, en, qara-öleñ, terme, aytıs, şildehana ölenleri carapazan, tolğav, betaşar, balad, biy yaratı türlerinde kullanılırken artık kullanım alanının genişlediğini ve yaygınlaştığını söyleyebiliriz. Dombra günümüzde geleneksel Kazak müziği (Kazak halk müziği) eserlerinin yanında, “Batı ve Doğu klasiklerinin ve popüler eserlerin (Url 13), elektronik müzik eserlerinin seslendirilmesi gibi geniş bir müziksel alanda etkinlik göstermektedir. Türkiye’deki Kazak Türkleri dombrayı küy ve qara-öleñ, terme, Betaşar, Kazakistan’da bestelenmiş şarkıları ve göç sonrası bestelenmiş şarkıları icra ederken kullanmışlardır. Ayrıca Salihlili akın Beşir Ahmet Kösenin Türkiye müzik kültüründen eserleri de dombra eşliğinde Kazak Türkçesi ile seslendirildiği görülmektedir.

Kazak Türkleri tarafından dombra ile çekilmiş fotoğraflara sıklıkla yer verilmesi, “dombra” ismiyle sosyal medya gruplarının kurulması, Kazak müziği ile ilgili sitelerin sembollerinde dombranın yer alması, dombra ve dombra performanslarının sıkça paylaşılması, “Ulusal (Milli) Dombra Günü’nün dombra performansları ve paylaşımlarla kutlanması, Kazak Türkleri tarafından sosyal medya, internet, WEB gibi sanal ortamlarda dombraya sıkça yer verildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca Kazak Türkleri ve Türkiye Türklerinden dombra çalan bazı gençler için önemli olan bir diğer dijital platform youtube kanallarıdır. Görüşme kişilerim youtube’un arama bölümüne Kazak Türkçesi ile “*домбыра үйрену*” yazarak çeşitli youtube kanallarından dombra çalmayı öğrendiklerini, nota bilenler ise Kazak Türkçesi şarkıların notalarına ulaşmanın zor olduğunu burada notaların bazılarını ulaşabildiklerini belirtmişlerdir.



*Görsel 2.* Salihlilili Akın Muzaffer Altınmakas'ın Sosyal Medya Hesabından Şınaray İsimli Kazak Halk Ezgisini Dombra İle İcra Ettiği Video Paylaşımından Bir Kare (Url 14)

İstanbul'da Kazak müzik kültürüne ait çalgılardan sadece dombra için kursların açılması, İstanbul merkezli dombra partilerinin ve dombra workshop düzenlenmesi, misafırlık, kız isteme, asker uğurlama, Betaşar ritüelleri gibi etkinliklerde dombra'nın çalınması, dombranın Kazak Türkleri için nesneleşmiş kültürel sermaye aracı olduğunu göstermektedir.



*Görsel 3.* 2018 Yılı KATEAD Dombra Kursu Afişi (Url 15)

KATEAD'ın 2018 yılında düzenlediği dombra kursu afişinde, dombra için, afişte yer alan “Sazın Atası” ifadesi, Kazak Türklerinin dombroyu kadim ve köklü bir çalgı olarak gördüklerinin bir tezahürüdür. Dernekte sadece dombra kursu verilmesi çalgıya verilen önemi göstermektedir.



*Görsel 4.* Salihli Beşir Ahmet Köse'ye 3.07.2021 Tarihinde Ankara'da Gerçekleştirilen “Milli Dombra Günü” Etkinliğinde Kazakistan Büyükelçisi Abzal Saparbekulina Tarafından Plaket Almasının Hemen Ardından Çekilmiş Bir Fotoğraf (Beşir Ahmet Köse Kişisel Arşivi)

## SONUÇ

Çalgılar, kimlik ekseninde kimi diğer müziksel bileşenlerin önüne geçebilir. Burada da dombra'nın Kazak Türkleri açısından diğer müziksel bileşenlerden daha etkin ve belirleyici bir gücü olduğu ortaya çıkmaktadır. Diasporik topluluklarda çalgılar belirli bir kültürel kimliğe işaret edebilirler. Kazak Türkleri, tarihsel süreç içerisinde özellikle göç, göçebe yaşam, atavatan (köken) ile ilişkili olduklarını düşündükleri repertuvara ve Kazak müzik kültürüne ait bir çalgı olarak dombroya kimliksel bir atıfta bulunurlar. Türkiye'deki Kazak Türkleri, “gerçek Kazak,” “Kazak kimliğinin



eşiti,” “Kazak olmanın referansı,” “etnik kökenin tarihsel meşruiyetini gösteren bir kültürel bellek, bir sembol, kültürel aktarımın önemli bir aracı, kolektif beğenin (yani habitusun) göstergesi ve ana çalgı olarak kabul ettikleri dombrayı, Kazak Türkü kültürel kimliğin inşası, sürdürülmesi, pekiştirilmesi ve temsilinde çok önemli bir yere koymuşlardır. Türkiye’deki Kazak Türkleri için kimliğin sergilenmesinde dombra çalgısı etnik kökenden daha ön planda tutulmaktadır. Bu sebeple Kırım Tatar Türklerinden olan Sedat Solakoğlu birçok etkinlikte dombra performansı sergileyebilmektedir. Kazakistan kökenli bir etkinlik olan “Ulusal Dombra Günü”nün gerek fiziksel olarak katılım sağlanarak, gerekse sanal ortamlarda kutlanması, sosyal medya paylaşımlarının yapılması, Türkiye’deki Kazak Türklerinin dombraya verdiği önemi gösterir. Günümüzde Türkiye’deki Kazak Türklerinin kimliksel olarak anlam yükledikleri ve icra ettikleri tek çalgının dombra olması, Türkiye’deki Kazak Türklerini Kazakistan’daki Kazaklardan ayırır. Salihli Kazak Türklerinin özellikle yeni bir uyanış (revival), canlandırma dönemi olarak gördüğü 1970 ile 1980 yılları arasındaki dönemi, dombrayı ve Kazak müzik kültüründen eserler icra etmeyi, kendi deyimleri ile “homojen” bir kimlik yaratmada, “kimliği korumada” ve “Kazak Türklerini bir arada tutmada” önemli bir unsur, “bir harç” olarak görmüşlerdir. Ancak görece 1980’li yıllardan başlamak üzere Türkiye’deki müzik türleri ile etkileşimin artması, dombra çalan kişilere yapılan bazı olumsuz nitelendirmeler, yurtdışı ve içine yapılan göçler ile dombra çalan birçok kişinin Salihli’den ayrılması, bazı çevrelerce dombranın “gariplik” getireceği düşüncesine sahip olunması, birinci kuşağın dombra konusundaki “korumacı” tavrının ikinci ve özellikle üçüncü kuşakta giderek görülmemesi, dombra ile ciddi bir ekonomik getirinin sağlanamaması, dombra performanslarını ve icra eden kişi sayısını olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca Salihli’de dombra eğitimini verecek bir yer ve eğitmenin olmaması dombra ile ilgili kurumsallaşmış kültürel sermaye edinilmesini ve icra edilmesini olumsuz yönde etkilemiştir. Görüşme yaptığım dombra çalan bazı kişilere göre Kazakistan’ın bağımsızlığını kazanmasından sonra kültürün devamlılığını sağlayacak resmi bir devletin varlığının oluşması, müzik kültürü ve kimliğin korunmasının garantisi olarak görülmüş ve bu unsurlar için yapıldığı ifade edilen dombra performanslarına olan gereklilik azalmıştır. Ancak 2014 yılında AKP’nin seçim müziğinin Dombra şarkısı olması bu çalgının Türkiye’de popülerliğinin ve performans sayılarının artmasında olumlu bir etki yaratmıştır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki bu performansların artması daha çok İstanbul’da görülmüş ve Salihlili Beşir Ahmet köse bu etkinliklerde sıkça dombra performansları sergilemiştir. Bu durumun ve İstanbul’da dombra kurslarının açılması üçüncü kuşak üzerinde dombranın sembolik anlamını korumasında etkili olmuştur. Günümüzde Salihli’de dombraya yüklenen kimliksel anlam her ne kadar performans gösteren kişi sayısı ile doğru orantılı olmasa da, sembolik olarak kendini göstermektedir.

### Makale Notları

1. Konukçu (1977: 15) Salihli Kazak Türklerinin ilk iskân edilme tarihi olarak 5.09.1954 tarihini vermektedir.
2. Akın bu çalışmada, Salihli Kazak Türklerinin kullandığı gibi Kazak müziğinde dombra çalan ozanları nitelendirmek için kullanılmıştır. Görüşme yaptığım bazı kişiler, akınların doğaçlama yapma özelliklerinin olmasından dolayı akın yerine “milli sanatçı” nitelendirmesinin kullanılmasının daha doğru olacağını belirtmişlerdir.
3. Onat'ın (2021) aktardığına göre küyşiler Enstrüman çalanlar, her yerde performans gösterebilen, her enstrüman çalana söylenebilen, her türlü içreği çalabilen, her yaşta olabilen kişilerdir. Başlıca temsilcileri Kurmangazı Davletkerey, Dina Tat-timbet'dir. Ancak Türkiye'deki Kazak Türkleri bir ayırım yapmayarak bu kişileri de akın olarak nitelendirmektedir. Bu sebeple bu çalışmada etnografik gerçeklik ilkesi ile hareket edilerek akın nitelendirilmesi kullanılacaktır.
4. Şildehana ölenleri: “Şildehana toyunda, ziyaretçiler tarafından okunan şarkıların şi-irsel konusu genellikle doğan çocuk ile ilgili iyi dilekleri kapsamaktadır” (İsmail, 2002'den akt. Onat, 2021: 46).
5. “Kazak folklorunun türlerinden bir tanesi olan ‘tolğav’, bestecinin bir olay ve bir süreç ile ilgili düşüncelerini müzik aracılığıyla dile getirmesidir. Kısaca tolğav, bestecinin felsefi bir monoloğu olarak da tanımlanır. ‘Tolğav’ türü, besteci tarafından dombıra ve kobız eşliğinde sadece enstrümental olarak icra edilebildiği gibi “terme” şeklinde sözlü olarak da icra edilmektedir”(Ergalieva ve Şakuzadauli, 2000'den akt. Onat, 2021: 65).
6. Salihli'de dombra kursu veren bir dernek ya da özel kursa alan çalışması sırasında rastlanmamıştır. Ancak İstanbul'daki kursların, dernek kültür müdürü Salihlili Beşir Ahmet köse tarafından devreye sokulmuştur.
7. Sosyal Medyada paylaşılan dombra performanslarına Salihlili akın Muzaffer Altın-makas ve Beşir Ahmet Köse sosyal medya hesabından dombra oynarken ve eserleri söylerken çektiği videolar örnek olarak verilebilir.
8. Salihli Kazak Türkleri dombra oynamak nitelendirmesi yerine dombra şertedi (dombra çalar), dombra şertöv (dombra çalma) nitelendirmelerini de kullanmak-tadır.

### Kaynakça

- ARUN, Ö. (2010). Türkiye'de Televizyon Alanının Sosyal Yapısı Ve Televizyon Ala-nında Kültürel Tüketim Pratikleri (yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniver-sitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- BİLGİN, N. (2007). Kimlik İnşası. İzmir: Aşına Kitaplar.
- ÇELİK, M. (1994). İstanbul'da Yaşayan Kazak Türkleri'nde Dönem Dönem Mü-zik (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- DALBAY, R. S., & Avcı, N. (2018). Kimlik İnşasına İlişkin Temel Yaklaşımlar Ve Bu Yaklaşımların Türkiye'ye Yansımaları. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(1), 17-39.

- EROL, A. (2002). Popüler Müziği Anlamak: Kültürel Kimlik Bağlamında Popüler Müzikte Anlam. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- \_\_\_\_\_. (2018). İslam Alevilik Ve Müzik. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- GÜVENÇ, B. (1993). Türk Kimliği: Kültür Tarihinin Kaynakları. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KARA, A. & Bekonov, N. (2019). Türkiye'deki Kazakların Ezgi Ve Şarkıları (Notalarıyla). İstanbul: Akademi Tütüz Yayınevi.
- KARACA, H. (2019). Kazak Enderi Üzerine Bir İnceleme (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi, Bartın.
- KAYA, A. (2005)). Din Sosyolojisi Bağlamında, Fransız Sosyolog Pierre Bourdieu-Klasik Sosyoloji İlişkisi (yayınlanmamış doktora tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- KONUKÇU, E. (1977). Yayın Hayatında Salihli Kazakları. Yağmur, (2), 15-17.
- ONAT, H. (2021). Geleneksel Kazak Müziği İcracıları Ve Performans Özelliklerinin Performans Teori Açısından İncelenmesi (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- ÖGEL, B. (2000). Türk Kültür Tarihine Giriş Türk Halk Musikisi Aletleri (Uygur Devleti'nden Osmanlılara) (Cilt IX). Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.
- SMITH, P. (2005). Kültürel Kuram. (Çev, Güzelsan, S. & Gündoğdu, İ.) İstanbul: Babil Yayınları.
- SWARTZ, D. (2011). Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi. (E. Gen, Çev. Gen, E.) İstanbul: İletişim Yayınları. (Özgün çalışma, 1997).
- YILDIRIM, E (2023). Kültürel Kimlik Ve Sermaye Kavramları Bağlamında Manisa Salihli Müzik Pratikleri (yayınlanmamış doktora tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

### **Kişisel Görüşmeler**

- Abdulahap Kara (11.06.2022), Kişisel Görüşme, İstanbul
- Atakerey Hâkim (21.12.2020), Telefon Görüşmesi.
- Beşir Ahmet Köse (11.06.2022), Kişisel Görüşme, İstanbul
- İlyas Vural (19.01. 2020), Kişisel Görüşme, Manisa.
- İsa Han (11.08.2022), Kişisel Görüşme, Manisa.
- Layık Altınmakas (01.01. 2022a), Kişisel Görüşme, Manisa.
- Layık Altınmakas (24.05. 2022b), Kişisel Görüşme, Manisa.
- Mustafa Kök (05.05. 2021), Telefon Görüşmesi
- Muzaffer Altınmakas (19.01. 2020), Kişisel Görüşme, Manisa.
- Şükrü Ali Eren (11.08.2021), Kişisel Görüşme, Manisa.

### İnternet Kaynakları

Url 1

[http://www.musikidergisi.com/haber-4368-ozbek\\_halk\\_muzigi%E2%80%A6\\_omer\\_kosger.html](http://www.musikidergisi.com/haber-4368-ozbek_halk_muzigi%E2%80%A6_omer_kosger.html) adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 13.01.2022

Url 2

<https://tengrinews.kz/music/ar-kazak-dombyira-tarta-blu-kerek-vogue-jazgan-jas-414> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 11.01.2022

Url 3

<https://news.kaznmu.kz/kaz/ҚАСИЕТТІ-ДОМБЫРА> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 11.01.2022

Url 4

<http://www.kazakistan.kz/nazarbayev-dombra-kazakların-pasaportu-ve-ulusal-markasidir/> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 17.01.2022

Url 5

[https://www.youtube.com/watch?v=m\\_7IzIDyY2I](https://www.youtube.com/watch?v=m_7IzIDyY2I) adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 17.01.2022

Url 6

[https://www.youtube.com/watch?v=m\\_7IzIDyY2I](https://www.youtube.com/watch?v=m_7IzIDyY2I) adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 16.01.2022

Url 7

[https://www.youtube.com/watch?v=m\\_7IzIDyY2I](https://www.youtube.com/watch?v=m_7IzIDyY2I) adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 19.01.2022

Url 8

<https://lyricstranslate.com> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 11.01.2022

Url 9

<https://www.facebook.com/mustafa.kok.58/posts/10218023203786585> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 11.01.2022

Url 10

<https://www.facebook.com/mustafa.kok.58/posts/10218023203786585> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 21.01.2022

Url 11

<https://www.trt.net.tr/kazakh/ieki-iel-arysyndag-y-d-niekierlier/2015/06/01/turkiiadag-y-dombyrashy-siedat-solakog-lu-297093> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 21.01.2022

Url 12

<https://www.facebook.com/sukrualieren/videos/10153347739002369> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 11.01.2022

Url 13

<https://massaget.kz/layfstayl/madeniet/music/350/> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 11.01.2022

Url 14

<https://www.facebook.com/muzafferaltinmakas/posts/1499359847065051> adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 11.02.2022

Url 15

[https://www.katead.org.tr/haber-detay.php?p\\_id=37](https://www.katead.org.tr/haber-detay.php?p_id=37) adresinden elde edildi. Erişim Tarihi: 11.02.2022